

Sam **Perspektiver, praksisformer og kontekster** skabelse

Gæsteredaktører

Lone Hersted, Aalborg Universitet

Ann Starbæk Bager, Syddansk Universitet

Ottar Ness, Norwegian University of Science and Technology

Forskellige forståelser af samskabelse

Samskabelse er en af tidens store trends, og fænomenet findes stort set på alle læber især i offentlige organisatoriske sammenhænge men rækker også ud i private organisationssammenhænge. Samskabelse som begreb og fænomen dækker grundlæggende over en involverende eller participatorisk ethos, der fordrer, at interne såvel som eksterne organisationsaktører, fx brugere, kunder, borgere og medarbejdere, i stigende grad involveres i samskabende processer i udviklingen af en lang række velfærdsløsninger, services og produkter samt internt i organisatoriske anliggender.

Der er enighed om, at samskabelses-terminen bruges i flæng (Ulrich 2016; Torfing et al., 2016; Krogstrup et al. 2017; Tortzen, 2019) og kan ses som et paraplybegreb, der dækker over eller associeres med adskillige andre begreber som fx demokratisk deltagelse, co-production, co-creation, co-management, co-learning, co-evaluation, co-service, co-governance, co-design, social innovation, bruger-dreven innovation, samproduktion, netværksledelse og active citizenship. Begrebet spænder over en bred vifte af metodiske greb, der stammer fra forskellige forsknings- og praksisfelter. Valg af be-

tegnelse og metode(r) er ofte afhængig af den kontekst, samskabelse forventes at finde sted i, hvilken forståelse og diskurs, der trækkes på, samt hvad formålet er med samskabelsesprocesser.

Feltet er mangfoldigt og multidisciplinært og ligeledes rummer det stadig et potentiale for udvikling og afprøvning af hidtil uprøvede praksisformer, skabelse af ny læring og produktion af ny viden. Samtidig er feltet også komplekst og spændingsfyldt, da der er mange forskellige normative positioner og holdninger knyttet til fænomenet samskabelse. Der findes således ikke en fælles definition af, hvad samskabelse betyder og betegner i praksis. Samskabelsede praksisser ser derfor også meget forskellige ud i varierende kontekster; de kan foregå på forskellige organisatoriske niveauer, og der er forskellige typer og grader af samskabelse.

Samskabelse som led i nye samarbejdsformer mellem private og offentlige aktører

Vi ser, at det nye og øgede fokus på samsskabelse hovedsageligt kan begrundes i, at samskabelse er blevet en væsentlig del af de nye retningslinjer for offentlig styring og udvikling af velfærdsløsninger i Norden såvel som i en række andre europæiske lande. Tendensen fordrer i stigende grad tættere partnerskaber og samarbejder mellem aktørgrupper, der tidligere var skarpere adskilte.

Flere forskere peger på, at disse nye samarbejdskonstellationer er led i bestræbelserne på at finde nye løsninger på komplekse problemstillinger og udfordringer – nogle gange også kaldet «wicked problems» (Ansell og Torfing 2014; Andersen et al. 2017). Som eksempler på wicked problems nævner Andersen et al. (2017) klimaforandringer, banderelateret kriminalitet, angst blandt unge og trafikale udfordringer i og omkring de større byer. I forsøget på at løse komplekse samfundsmæssige udfordringer opfattes det netværksbaserede samarbejde som en mulighed for at arbejde med inddragelse af mange forskellige perspektiver, aktørgrupper og forskellige former for viden.

Nogle hævder, at samskabelse som ny velfærdsstrategi og -teknologi er et spørgsmål om overlevelse for den offentlige sektor i takt med et stigende økonomisk pres, hvor det ikke længere er et valg, om hvor vidt man ønsker at indgå i samskabelsestiltag eller ej (Parrado et al. 2013). Ligeledes hævder tilhængerne af samskabelse, at der er et potentiale for, at offentlige og private aktører kan lære af

hinanden og gensidigt kan få gavn af at udvikle nye netværk for samarbejde (Durose et al. 2013). Andre, mere kritiske røster, argumenterer for, at der, bag alle de fine buzzwords, er tale om (endnu) en neoliberal tendens med fokus på besparelser og privatisering, hvor velfærdsydelser, der tidligere blev varetaget af fagprofessionelle, nu overdrages til frivillige og andre civilsamfundsaktører (Van Houdt et al. 2011). Det er således vigtigt at undersøge skygesiderne af samskabelse, fx om samskabelse, stik imod alle hensigter, kan føre til øget social ulighed (Steen et al. 2018; Williams et al., 2020).

Sikkert er det, at indtoget af den participatoriske ethos har og får gennemgribende konsekvenser for offentlige og private organisationer samt for borgerne generelt. Samskabelse som arbejdsform i den offentlige sektor har gennemgribende betydning for, hvordan vi nu og fremover indretter og forvalter vores samfund, fællesskaber, organisationskulturer og de nye deltager- og forvaltningspositioner, der opstår i kølvandet heraf. Samskabelse indebærer nye former for relationsdannelse og mere udflydende grænser mellem offentlige, private og frivillige aktører, som atter kalder på nye samarbejdsformer.

Sammenstød mellem forskellige styringsrationaler i den offentlige sektor

Bestræbelserne på samskabelse i den offentlige sektor vil bl.a. få indvirkning på de måder, som offentligt ansatte (og navnlig frontlinjemedarbejdere) forventes at agere og udføre deres arbejde på. En række forskere peger på, at offentligt ansatte i dag skal navigere i et mix af styringsrationaler, der er sameksisterende og som ofte støder sammen og skaber spændinger og dilemmaer (Majgaard 2014, 2017; Torfing et al. 2016; Andersen et al. 2017). De forskellige styringsparadigmer står således ofte i indbyrdes konkurrenceforhold til hinanden, og de medfølgende regelsæt og hensigtserklæringer skaber både mulighedsrum og begrænsninger for medarbejderne, lederne, og borgerne. De forskellige styringsparadigmer betegnes med termer som Old Public Administration (det Weberiske bureaukrati/traditionel offentlig forvaltning), New Public Management (NPM), New Public Governance (NPG), Collaborative Governance mm. Ligeledes giver målsætningen om øget netværksstyring og samarbejde i tværgående netværk anledning til en række

nye udfordringer. Bl.a. derfor finder vi det vigtigt at adressere fænomenet i dets mangfoldighed og kompleksitet samt undersøge dets konsekvenser.

Et relativt nyt forskningsfelt eller gammel vin på nye flasker?

Agger og Tortzen (2015) peger på, at samskabelse er et relativt nyt forskningsområde. Samtidigt kan der argumenteres for, at samskabelse i princippet ikke er noget nyt fænomen. Den partcipatoriske ethos har længe eksisteret indenfor partcipatoriske forskningstilgange, fx aktionsforskning, neksus-analyse, design-tænkning m.fl.

Også i tværaestetiske kunstformer, fx "deviced theatre" praktiseret blandt en række gruppeteatre, har samskabelse gennem årtier været en gennemgående arbejdsmetode, uden at man nødvendigvis har anvendt ordet "samskabelse" eksplicit, men snarere har brugt begreber som *collective creation*, og *collaborative creativity*. Også inden for medieproduktion har vi gennem flere årtier set en stigende tendens til samskabelse, her oftest henvist til som co-produktion. På den ene side ses det som en mulighed for at skabe værker, der har lettere ved at nå et bredere, internationalt publikum. På den anden side vurderes det også nødvendigt i en tid, hvor produktionsomkostningerne stiger voldsomt, og hvor såkaldt "shared risk" er en måde at få sikkerhed for sine investeringer og i praksis også få mere for pengene, fordi flere investerer finansielt i samskabelsen (Hammet-Jamart et al. 2018). I medieproduktioner generelt indgår samskabelse som en fast del af produktionsprocessen med fx writers' rooms og filmcrews, men det er ikke kun inden for den professionelle medieproduktion, at samskabelse er en metode. Langt bredere indgår co-kreativitet og kollektive produktionsprocesser i mange digitale fænomener, som er en del af Web 2.0-konceptet.

Spørgsmålet er derfor også, hvad vi kan lære af tidligere erfaringer og den righoldige forskningslitteratur, som allerede har beskæftiget sig indgående hermed? I dette temanummer ønsker vi først og fremmest at indsamle bidrag på tværs af fag- og praksisfelter og derved skabe indsigt i samskabelsesfeltets diversitet og bredde. Desuden ønsker vi at udvide perspektiverne på fænomenet samskabelse samt belyse og diskutere tilgange i praksis i forhold til forståelsen af, hvad samskabelse kan være, hvordan det kan foregå, og hvad det kan bidrage til. Samskabelsesbølgen i sin helhed vækker en lang

række spørgsmål og undertemaer, som vi ønsker at invitere til at belyse og diskutere i dette temanummer:

- Forskellige forståelser af og tilgange til samskabelse
- Konkrete bud på, hvordan vi kan praktisere og teoretisere om samskabelse
- Drøftelse af hvilke implikationer og etiske spørgsmål, der knytter sig til samskabelse i praksis
- Spændinger og magt i samskabelsesprocesser
- Samskabelse og ligestillingsproblematikker (fx implikationer og følgevirkninger i f.t. inddragelse af frivillige pårørende)
- Samskabelse med anvendelse af æstetiske og kreative tilgange

Vi inviterer i den forbindelse også til kritiske refleksioner over, hvad mere eller mindre uintenderede effekter kan være af samskabelsesinitiativer i praksis. Eksempelvis reaktioner, der går i den anden grøft og kan betegnes som «modskabelse» eller på engelsk «counter production» (Kleinhans 2017), eller når der er tale om skueprocesser uden reel og seriøs involvering af deltagerne. Hvornår er der tale om reel samskabelse, hvor deltageres stemmer inddrages og tages til indtægt? Og hvornår er der måske snarere tale om en form for monologisk deltagelse (Barge & Little 2002; Bager 2015) eller pseudo-involvering, hvor deltagere allerhøjest er med til at kvalificere allerede indgæede beslutninger og strategier? Det kan ligeledes diskuteres, hvorvidt og hvordan samskabelses-praksisser potentielt inkluderer og ekskluderer bestemte stemmer eller bestemte typer af deltagere (se også Phillips 2011; Phillips et al. 2012; Olesen et al. 2018). Dette leder til følgende spørgsmål:

- Hvilke nye deltagerpositioner og interaktionsordener opstår i samskabende processer?
- Hvilke konsekvenser får disse nye samskabende positioner og samarbejdsformer for private og offentlige aktører, medarbejdere, borgere, brugere og pårørende og ikke mindst for vores måde at indrette samfundet på?
- Hvilke samskabende metoder og tilgange passer til hvilke kontekster, situationer og målgrupper?
- Hvilke samskabende metoder og tilgange kan bidrage til øget social retfærdighed – både m.h.t. process og udbytte?

Øvrige idéer til bidrag med fokus på samskabelse

Et andet og hidtil underbelyst aspekt er hele den digitale udviklings betydning for samskabelsesfeltet. Her kunne det være interessant at modtage bidrag, som undersøger, hvordan samskabelse og digitale medier og platforme kan samtænkes, og i den forbindelse drøfte, hvilke muligheder, begrænsninger og etiske opmærksomhedspunkter denne kombination åbner op for.

I tillæg til udviklingen af velfærdsløsninger bør nævnes potentialet i samskabelse med henblik på borgerinvolvering i forbindelse med den grønne omstilling og udviklingen af nye, mere bæredygtige tiltag på både globalt, nationalt, regionalt og kommunalt niveau. Et spørgsmål kunne handle om, hvordan vi bedst muligt kan arbejde med samskabelse i forhold til bæredygtighed og FNs verdensmål? Vi hilser derfor i redaktionen også denne type bidrag velkomne.

Ligeledes er bidrag omhandlende samskabelseserfaringer indenfor kunstens og kulturens verden velkomne, fx analyser af samskabelsesprocesser indenfor teater- og filmproduktion, digital kunst mm.

I tillæg inviterer vi til bidrag omhandlende samskabende og dialogisk baserede ledelsesformer. Spørgsmål i denne forbindelse kunne eksempelvis lyde:

- Hvilke nye fordringer stiller samskabende praksisser til ledelse?
- Hvilke ledelsesformer kan bedst understøtte en samskabende praksis – og i hvilke kontekster?
- Hvordan kan man udvikle vellykket samskabende ledelse?

Hensigten med dette temanummer af Akademisk Kvarter er således at bidrage til at belyse og diskutere samskabelse som et levende og multifacetteret forskningsområde i udvikling og ligeledes præsentere seriøse bud på, hvordan der kan arbejdes med etiske og kritiske perspektiver på samskabelse som fænomen.

Referencer

- Agger, Annika og Anne Tortzen 2015. *Forskningsreview om samskabelse*. Bestilt af Udviklingscenter for Samskabelse v. University College Lillebælt. Downloadet fra Internettet d. 11. aug. 2020: https://samskabelse.i.ucl.dk/files/2015/02/forskningsreview-om-co-production_samlet-udgave-at-aa-at07115-2.pdf
- Andersen, Lotte Bøgh, Carsten Greve, Kurt Klaudi Klausen og Jacob Torfing. 2017. *Offentlige styringsparadigmer: Konkurrence og sameksistens*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.
- Ansell, Christopher, and Jacob Torfing, eds. 2014. *Public Innovation Through Collaboration and Design*. London: Routledge.
- Bager, Ann Starbæk. 2015. "Organizational Ethnography: An interaction analysis of identity work through the study of other-orientation and storytelling practices in a leadership development forum." *Tamara Journal for Critical Organization Inquiry*, 13 (3): 35-56.
- Barge, James Kevin, and Martin Little (2002). "Dialogical wisdom, communicative practice, and organizational life." *Communication Theory* 12: 375–397.
- Durose, Catherine, Jonathan Justice, and Chris Skelcher, eds. 2013. *Beyond the State: Mobilising and Co-Producing with Communities – Insights for Policy and Practice*. University of Birmingham. Downloadet d. 11. aug. 2020 via: <https://www.birmingham.ac.uk/Documents/college-social-sciences/government-society/in-logov/briefing-papers/2013/beyond-the-state.pdf>
- Hammett-Jamart, Julie, Petar Mitric, and Eva Novrup Redvall, eds. 2018. *European Film and Television Co-production. Policy and Practice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Klausen, Kurt Klaudi. 2017. *Strategisk ledelse – De mange arenaer* (2. udgave, 6. oplag). Odense: Syddansk Universitetsforlag.
- Kleinhans, Reinout. 2017. "False promises of co-production in neighbourhood regeneration: The case of Dutch community enterprises." *Public Management Review* 19 (10): 1500–1518. <https://doi.org/10.1080/14719037.2017.1287941>.
- Krogstrup, Hanne Kathrine, red. 2017. *Samskabelse og capacity building i den offentlige sektor*. København: Hans Reitzel.
- Majgaard, Klaus. 2014. *Sprækker for fornyelse – nye perspektiver på offentlig styring og ledelse*. København: Jurist- og Økonomforbundets Forlag.

- Olesen, Birgitte Ravn, Louise Phillips og Tine Rosenthal Johansen, red. 2018. *Dialog og samskabelse: Metoder til en reflektiv praksis*. København: Akademisk Forlag.
- Parrado, Salvador, Gregg G. Van Ryzin, Tony Bovaird, and Elke Löffler. 2013. "Correlates of co-production: Evidence from a five-nation survey of citizens." *International Public Management Journal* 16 (1): 85–112.
- Phillips, Louise. 2011. *The Promise of Dialogue*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Phillips, Louise, Marianne Kristiansen, Marja Vehviläinen, and Ewa Gunnarsson. 2012. *Knowledge and Power in Collaborative Research: A Reflexive Approach*. New York & London: Taylor & Francis/Routledge.
- Steen Trui, Taco Brandsen, and Bram Verschuere. 2018. "The dark side of co-creation and co-production: Seven evils." In: Brandsen T., Steen T., and Verschuere B., eds. 2018. *Co-production and co-creation: engaging citizens in public services*. London: Routledge: 284–293.
- Ulrich, Jens. 2016. *Samskabelse - en typologi*. CLOU skriftserie, 2016, (001): 1-15.
- Torring, Jacob and Christopher Ansell. 2014. *Public Innovation Through Collaboration and Design*. London: Routledge. Routledge Critical Studies in Public Management vol. 19.
- Torring, Jacob, Eva Sørensen, and Asbjørn Røiseland. 2016. "Transforming the Public Sector into an Arena for Co-Creation: Barriers, Drivers, Benefits and ways Forward." *Administration and Society* 51 (5), 795-825.
- Tortzen, Anne. 2019. *Samskabelse af velfærd: Muligheder og faldgruber*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Van Houdt, Friso, Semin Suvarierol, and Willem Schinkel. 2011. "Neoliberal communitarian citizenship: Current trends towards "earned citizenship" in the United Kingdom, France and the Netherlands." *International Sociology*, 26 (3): 408–432.
- Williams, Oli, Sophie Sarre, Stan Constantina Papoulias, Sarah Knowles, Glenn Robert, Peter Beresford, Diana Rose, Sarah Carr, Merat Kaur, and Victoria J. Palmer. 2020. "Lost in the shadows: Reflections on the dark side of co-production." *Health Res Policy Sys* 18 (43). <https://doi.org/10.1186/s12961-020-00558-0>.

Indsendelse af abstract

15. marts 2021

Indsendelse af hel artikel

1. juni 2021

Review tilsendes forfatter

1. september 2021

Indsendelse af endelig artikel

1. november 2021

Publicering

December 2021

Abstract

Omkring 150 ord

Endelig artikel

Omkring 3000-3500 ord

Video essay

7-12 minutter

Praktiske oplysninger

Abstracts på dansk, norsk, svensk og engelsk er velkomne.

Abstract og artikel sendes til Annemette Helligsø (anhe@hum.aau.dk)

Deadlines:

Indsendelse af abstract: 15. marts, 2021.

Indsendelse af hel artikel: 1. juni, 2021.

Review sendes til forfatter: 1. september, 2021.

Indsendelse af endelig artikel: 1. november, 2021

Forventet publicering: December, 2021.

Abstract: 150 ord.

Hel artikel: 3.000-3.500 ord

Video essay: 7-12 minutter

Se detaljerede guidelines og informationer på hjemmesiden for Akademisk Kvarter. Tidsskrift for humanistisk forskning. Aalborg Universitetsforlag: <https://journals.aau.dk/index.php/ak>